

حاکمیت :

حاکمیت عبارت است از قدرت برتر فرماندهی یا امکان اعمال اراده ای فوق اراده های دیگر. هنگامی که گفته می شود فلان دولت حاکم است یعنی در حوزه اقتدارش دارای نیرویی خودجوش است که از نیروی دیگری بر نمی خیزد و قدرت دیگری برابر با آن وجود ندارد. در مقابل اعمال اراده و اجرای اقتدارش مانعی را نمی پذیرد و از هیچ قدرت دیگری تبعیت نمی کند. هرگونه صلاحیتی ناشی از اوست، لکن صلاحیتهای او فی نفسه است.

منشأ حاکمیت:

در طول تاریخ دو نظریه بسیار مهم در باب منشأ حاکمیت ارائه شده یکی نظریه تئوکراتیک و دیگری نظریه دمکراتیک .

نظریه تئوکراتیک (نظریه حاکمیت الهی): طبق این نظریه، قدرت ناشی از نیروی ماوراءالطبیعه یا خارج از اراده بشری است براین اساس حاکمیت جنبه نزولی دارد.

کهن ترین اعتقاد در مورد سرچشمه قدرت، منشأ ماوراءالطبیعه ای آن است. قدرت فرمانروایان از خالق و آفریننده جهان هستی نشأت می گیرد و اراده خداوند در سپردن امر فرمانروایی و اعمال قدرت به فرد یا گروه و طبقه ویژه ای مداخلیت دارد و در طول تاریخ، حکام، صرف نظر از منشأ قدرت خود تلاش کرده اند به نحوی حاکمیتی از این دست را پشتوانه قدرت خود و جانشینان و خانواده خود قرار دهند.

حاکمیت الهی به اشکال مختلف در جامعه بشری نمود و ظهور داشته است. از جمله :

۱ - برخی از فرمانروایان، خود ادعای خدایی کرده اند و خود را نماد و تجسم قدرت ماوراءالطبیعه دانسته تا سرنوشت خلائق و حیات آنها را به دست گرفته، طبق دلخواه خود هدایت کنند (حکومت انسان - خدایی) مانند فراعنه ی مصر .

۲ - برخی حکمرانان با این برداشت که کلیه قدرت ها از آن خداست و به مقتضای مشیت خداوندی و قضا و قدر الهی، سرنوشت گروه انسانی به دست فرد یا خانواده یا قبیله ی ویژه ای قرار می گیرد بر مردم حکومت نموده اند.

اما اصیل ترین شیوه تفکر حاکمیت الهی را در کتب آسمانی می توان یافت. حاکمیت از آن خداست انبیاء از سوی وی مأموریت دارند تا قواعد و نظامات الهی را به افراد بشر انتقال دهند و گمراهان و کافران را به راه حق و سعادت دنیایی و عقبایی رهنمون شوند.

نظریه دمکراتیک (منشأ انسانی حاکمیت): طبق این نظریه، قدرت، برآمده از مردم و ملت و خلاصه از درون گروه انسانی است و جنبه صعودی دارد. مذهب دخالتی در وضع انتخاب و اعمال قدرت آنها ندارد.

منشأ دولت و حاکمیت در جمهوری اسلامی ایران:

در جمهوری اسلامی ایران، هم حاکمیت مذهب یعنی موازین اسلام اعلام گردیده و هم حاکمیت ملت و سعی شده این دو باهم پیوند مستحکم داشته باشند. اصل ۵۶ قانون اساسی می گوید: «حاکمیت مطلق بر جهان و انسان از آن خداست و هم انسان را بر سرنوشت اجتماعی خویش حاکم ساخته است. هیچ کس نمی تواند این حق الهی را از انسان سلب کند، یا در خدمت منافع فرد یا گروهی خاص قرار دهد و ملت این حق خداداد را از طرقي که در اصول بعد می آید اعمال می کند.»

طبق اصل ۱۲ قانون اساسی، دین رسمی ایران، اسلام و مذهب جعفری اثنی عشری است و این اصل الی الابد غیر قابل تغییر است و

با توجه به اینکه در جمهوری اسلامی پیروان ادیان و مذاهب دیگر نیز زندگی می کنند وضع آنها چگونه خواهد بود؟ اشخاصی که از هیچ دین و مذهبی تبعیت ندارند در حقوق اساسی چه موقعیتی دارند؟ پاسخ این سوالات در اصول ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ که آخرین اصول فصل اول قانون اساسی می باشند داده شده است.

۱ - **طبق اصل ۱۲** پیروان مذاهب اسلامی (غیر از شیعه) اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی دارای احترام کامل می باشند و در انجام مراسم مذهبی طبق فقه خودشان آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث، وصیت) و دعوای مربوط به آن در دادگاه ها رسمیت دارند.

۲ - **طبق اصل ۱۳** پیروان اقلیتهای دینی شناخته شده یعنی ایرانیان زرتشتی، کلیمی و مسیحی که مسلمان نیستند ولی اعتقاد به یکی از ادیان آسمانی دارند از حیث مقررات عمومی مثل سایر مردم اند ولی در سه مورد احوال شخصیه، مراسم و تشریفات دینی و تعلیمات دینی آزادی دارند بدیهی است تشریفات و مراسم دینی آنها می بایست در وضعی انجام پذیرد که با نظم جامعه برخورد نداشته باشد.

۳ - **وضع دیگر صاحبان عقاید:** اصل ۱۴ قانون اساسی تکلیف ایرانیانی که مسلمان نیستند و متدین به یکی از ادیان رسمی شناخته شده در ایران هم نمی باشند معین نموده و اعلام داشته دولت جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان باید با این افراد با اخلاق حسنه و قسط و عدل اسلامی رفتار نمایند و حقوق انسانی آنها را رعایت کنند.

این افراد می توانند شغل و مسکن داشته باشند، آزادانه رفت و آمد کنند. از مراجع قضایی و سازمان های اداری بهره گیرند و البته تکلیف دارند مثل دیگران مالیات هم پرداخت کنند. اما نمی توانند مراسم خاص دینی برای خود قائل باشند و علناً و آزادانه به آن بپردازند.

در پایان اصل ۱۴ آمده « این اصل در حق کسانی اعتبار دارد که بر ضدّ اسلام و جمهوری اسلامی ایران توطئه و اقدام نکنند.»

جزوه حقوق اساسی - منوچهر خنجری - موسسه آموزش عالی روزبه زنجان